

Nakon opisa nastanka samostalne Hrvatske i njezinog međunarodnog priznanja, autor je u Epilogu dao sažet prikaz razvoja Republike Hrvatske do 1999. godine.

Gledajući ovo djelo u cjelini, možemo konstatirati da ono predstavlja vrijedan doprinos našoj historiografiji, usprkos tome što je sadržajno bogatije događajima iz jugoslavenske nego li hrvatske povijesti, te stoga naslov djela donekle odstupa od sadržaja. Autor je pisao uglavnom na temelju saveznih i republičkih partijskih dokumenata, a manje na temelju ostale izvorne arhivske građe i literature. Takav metodološki pristup uvjetovao je i sadržaj knjige. U njoj stoga prevladavaju politički događaji inicirani odlukama partijskih i državnih tijela (najviše saveznih), koji se reflektiraju na sveopće odnose. Posebno valja istaknuti da autor po prvi put objavljuje neke do sada potpuno nepoznate dokumente (npr. zapisnike tajnih sjednica najužega Titova kruga) koji daju novi pogled na politička kretanja u Jugoslaviji toga vremena. Zamjerka bi mu se mogla uputiti zbog isticanja političkog faktora, a zanemarivanja ostalih odrednica života. Opisi se u knjizi uglavnom kreću u ocjenama generalne partijsko-državne politike jugoslavenskoga vrha. Da je opis tih zbivanja sažetiji, knjiga bi sigurno bila zanimljivija široj čitateljskoj publici, ali bi tada sigurno bili zakinuti oni koji ta zbivanja žele temeljitije upoznati. Ono što u opisu partijskih odluka imponira su uvjerljive i prihvatljive ocjene autora kojima je pokazao da je izvrstan analitičar društva i politike. Ovom smo knjigom ipak ostali prikraćeni obrade globalnih kretanja jugoslavenskog i hrvatskog društva pa su socijalni, demografski, kulturni, prosvjetni i ostali odnosi ostali na margini. No, s obzirom na metodološku koncepciju, taj se zahtjev može i zanemariti.

U zaključku možemo ponoviti da je ovo djelo obogatilo našu historiografiju novim saznanjima i bit će nezaobilazan izvor i pomoć svima koji će ubuduće pisati povijest Hrvatske i Jugoslavije od 1945. do 1990. godine.

Franko Mirošević

Časopis za suvremenu povijest 2/2000. Izdavač: Hrvatski povijesni institut, Zagreb, 428 str.

Krajem 2000. godine izišao je iz tiska 2. broj *Časopisa za suvremenu povijest* čiji je glavni i odgovorni urednik Jure Krišto. Sadržaj ovoga broja uz standardne rubrike s brojnim zanimljivim i za našu povijesnu znanost vrijednim znanstvenim priložima koji obogaćuju naša znanja o našoj novovjekovnoj povijesti. Uz njih je vrijedno spomenuti i vrlo opširnu rubriku *Prikazi* u kojoj se predstavlja veliki broj povijesnih knjiga.

U rubrici *Članci* tiskani su izvorni znanstveni članci Dragiša Jovića, Ivana Jurića, Maria Jareba i Davora Marijana.

Dragiša Jović u članku »Hrvatska zajednica u političkom životu Slavonije, Srijema i Baranje 1919.–1920.« prati osnivanje organizacija spomenute stranke, njihovo širenje i utjecaj na pučanstvo navedenih krajeva, što dokumentira rezultatima izbora za Ustavotvornu skupštinu 1920. Autor zaključuje da je mreža organizacija Hrvatske zajednice pokrivala najveći dio Slavonije i zapadnog Srijema, a neke od njih (osječka i vukovarska) spadale

su među najjače u Hrvatskoj. Hrvatska zajednica je, drži autor, u gradovima i varošima imala jači utjecaj.

Ivan Jurić u prilogu »Značenje metkovske luke u pomorskoj trgovini Dalmacije između dvaju svjetskih ratova« tvrdi da je luka Metković u drugoj polovici XIX. st. po prometu roba bila najznačajnija luka u Dalmaciji, a početkom XX. st. ona postupno gubi dotadašnje značenje. Tu promjenu autor objašnjava pojavom parobroda i željeznice koji su skrenuli promet prema Splitu, Šibeniku a djelomice i prema Dubrovniku i Boki kotorskoj. Umjesto Metkovića počine se razvijati luka Ploče preko pristaništa Aleksandrovo.

Članak Maria Jareba »Ustaški pukovnik i general Tomislav Sertić« opisuje životni put toga ustaškog časnika od vojnika do generala te njegov tragičan kraj. U svezi s time autor analizira njegove uspone i padove u zapovjednoj hijerarhiji ustaških oružanih snaga, ocjenjuje njegovu ulogu u obuci časničkog kadra, vođenju oružanih borbi (posebno u obrani Gospića 1943.) te ulogu u preustroju ustaških oružanih snaga (kraj 1944.). Opširno analizira njegovo suđenje i optužnicu protiv njega. Drži da optužnica protiv Sertića ne sadrži ništa što bi se moglo kvalificirati kao ratni zločin već ga se uglavnom optužuje da je bio dobar organizator i sposoban vojnik. Autor također donosi mišljenje A. Schucha prema kojemu je suđenje Sertiću »bilo obična farsa u kojoj optuženima nije pružena prigoda da se dostojno branе«.

U prilogu »O zločinima Crne legije na području Kupresa u ljeto 1942.« autor Davor Marijan analizira četiri masovna stradanja civilnoga pučanstva u ljeto 1942. na području Kupreške visoravni koja se pripisuju Crnoj legiji (događaji u selima Gornji Malovan, Begovo Selo, Vukovska i Blagaj). Za utvrđivanje istine o tim zločinima autor se zalaže za definiranje pojma »ratni zločin« i pojma »zločin u ratu«. On naime drži da je pojam »zločin u ratu« u vojnoj terminologiji poznat kao »čišćenje« što su provodile sve vojske svijeta u Drugom svjetskom ratu. Mišljenja je da je samo zločin u Begovom selu bio doista ratni zločin nad civilnim stanovništvom, dok su ostala tri bila posljedica »čišćenja« u borbama za naseljena mjesta. Izjednačavanje ta dva pojma provela je, drži autor, »partizanska historiografija širokim označavanjem pojma ratni zločin nad civilnim stanovništvom.

Tomislav Markus u rubrici *Grada* objavljuje osam pisama hrvatskog političara Andrije Torkvata Brlića Ivanu Filipoviću 1848.–1863. Pisma su značajna za objašnjenje događaja u 1848. kao i odnose Brlića prema banu J. Jelačiću te Brlićeva shvaćanja o njemačkom nacionalizmu i katoličanstvu nakon revolucije 1848./49. kao i shvaćanja hrvatsko-srpskih odnosa nakon 1860.

U rubrici *Reagiranja* tiskana su dva opširna priloga koji duboko zadiru u politiku i međunarodne odnose na tlu bivše Jugoslavije, prije svega na odnose između Srba i Hrvata i Hrvata i bosanskohercegovačkih muslimana, nakon 1990. zvanih Bošnjani ili Bošnjaci.

Analizom knjige »Genocidom do Velike Hrvatske« Vasilija Krestića (Beograd, 1997.) Mato Artuković minuciozno i svestrano, ali i vrlo uspješno odbacuje Krestićeve ocjene genocidnosti Hrvata. Brojnim primjerima, pozivanjem na Krestićev tekst, ukazuje na njegovu tendencioznost, zlonamjernost, neistinitost i neznanstvenost čime argumentirano opovrgava Krestićeve tvrdnje. Artuković zamjera Krestiću što kao znanstvenik piše neznanstveno i što svoje teze »dokazuje« iz konteksta istrgnutim citatima (koristi samo ono što mu odgovara). Zamjera mu što ne priznaje istinitu činjenicu da je sukob Hrvata i Srba

nastao zbog različitih državnih ideologija, zbog toga što su Srbi u Hrvatskoj sve hrvatske zemlje uporno proglašavali srpskima i širili pravo Srbije na njihovo pripajanje Srbiji, što je negiralo hrvatski suverenitet na području hrvatske države. Artuković je posebno uvjerljiv kada dokumentima opovrgava genocidnost Hrvata nad Srbima, kao i tvrdnju o njihovom navodnom sustavnom tlačenju i onemogućavanju političkog, kulturnog i gospodarskog razvoja.

Ante Škegro se u prilogu »Historiografija u službi eliminacije Hrvata u Bosni i Hercegovini« osvrće na pojedine bosanske historiografe i historiografiji bliske znanstvenike čija su djela izrazito antihrvatska. Na temelju analize njihovih djela uočava diskvalifikaciju hrvatskih znanstvenika i imputiranje genocidnosti Hrvatima.

Osvrtom na nastavne planove, programe i udžbenike (prije svega udžbenike povijesti i književnosti) autor tvrdi da se preko najviših državnih institucija u njima imperativno nameće jedinstveni bosanski narod s bosanskim (bošnjačkim) jezikom, a Hrvate i Srbe se svodi na narodnost. Udžbenici, drži Škegro, »izvrću notorne činjenice i pišu neistine« te provode »sustavnu islamizaciju«.

Na žalost, obojica se autora (Artuković i Škegro) u velikom nacionalnom žaru, poneseni utvrđenom nepravdom i neobjektivnošću onih čija djela analiziraju, nisu javno distancirali od politike, što umanjuje vrijednost njihovih radova te čitatelj može steći dojam da u ocjeni nisu objektivni. Na kraju svojega priloga Škegro za postojeće stanje optužuje i međunarodnu zajednicu u Bosni i Hercegovini koja, kako on tvrdi, sudjeluje u eliminiranju hrvatskoga identiteta iz Bosne i Hercegovine, ponajprije preko jezika, povijesti, kulture, religije i dr. (uklanjanje iz programa hrvatskog povijesnog grba, »Lijepe naše«, bana Jelčića, Ante Starčevića, Stjepana Radića, bleiburške kalvarije pa i Bašćanske ploče i »Himne slobodi«).

Odjeljak *Prikazi* vrlo je sadržajan te donosi brojne ocjene novoizšlih knjiga.

Franko Mirošević